

Breastfeeding of Infants During The First Two Years of Life and Associated Factors based on BAZNEF Model in Sari, Iran

Khadije Maajani¹,
Masoumeh Khosravi²,
Jamileh Kianfar²,
Seyed Abolhassan Naghibi³

¹ PhD Student in Epidemiology, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

² BSc in Public Health, Sari Health center, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

³ Assistant Professor, Department of Public Health, Health Sciences Research Center, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

(Received June 8, 2020 ; Accepted October 31, 2020)

Abstract

Background and purpose: Breastfeeding in the first two years of life has great benefits in health promotion and preventing diseases. The aim of this study was to determine breastfeeding practices during the first two years of life based on BASNEF model in Sari, Iran, 2017.

Materials and methods: In this cross-sectional study, 328 mothers with children younger than two years of age were selected by simple random sampling. Data were collected using a researcher-made questionnaire according to BASNEF model. Chi-square test and ANOVA were performed to analyze the data.

Results: Prevalence of exclusive breastfeeding was 74.4%. Knowledge and attitude towards exclusive breastfeeding were found be good in 41% and 75% of mothers, respectively. Significant relationships were seen between breastfeeding practices and knowledge (P=0.005), attitude (P=0.02), and enabling factors (P=0.02). In addition, significant relationships were seen between the mean scores for knowledge and attitude and mother's education level (P= 0.002) and employment status (P= 0.0001).

Conclusion: According to this study, mothers' knowledge and attitude significantly affect their breastfeeding behavior. Therefore, breastfeeding practices could be promoted by increasing the attitude and knowledge of mothers towards the benefits of breastfeeding.

Keywords: breastfeeding, BAZNEF model

J Mazandaran Univ Med Sci 2021; 30 (192): 151-155 (Persian).

* **Corresponding Author:** Seyed Abolhassan Naghibi - Health Sciences Research Center, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran (E-mail: anaghibi1345@yahoo.com)

وضعیت تغذیه با شیر مادر تا ۲ سالگی و عوامل موثر بر آن براساس سازه های مدل بزنف در شهر ساری

خدیجه ماجانی^۱

معصومه خسروی^۲

جمیله کیانفر^۲

ابوالحسن نقیبی^۳

چکیده

سابقه و هدف: تغذیه با شیر مادر در دو سال اول زندگی بیشترین اثربخشی را در ارتقای سلامتی و پیشگیری از بیماریها دارد. هدف از این مطالعه تعیین وضعیت تغذیه با شیر مادر تا ۲ سالگی در شهر ساری با استفاده از سازه های مدل بزنف می باشد.

مواد و روشها: در این مطالعه توصیفی تحلیلی مقطعی، تعداد ۳۲۸ مادر دارای کودک کم تر از ۲ سال شهر ساری به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. داده ها با استفاده از پرسشنامه رفتار شیردهی براساس ساختارهای مدل بزنف جمع آوری گردید. تجزیه و تحلیل داده ها با آزمون مجذور کای و آنالیز واریانس انجام شد.

یافته ها: فراوانی تغذیه انحصاری با شیر مادر ۷۴/۴ درصد بود. از نظر آگاهی ۴۱ درصد مادران در دسته خوب قرار گرفتند و ۷۵ درصد از مادران نگرش خوب داشتند. بین سطح آگاهی ($P=0/005$)، نگرش ($P=0/002$) و عوامل قارساز ($P=0/002$) با رفتار شیردهی مادران ارتباط آماری معنی داری وجود داشت. بین تحصیلات ($P=0/002$) و شغل مادر ($P=0/0001$) با میانگین نمره آگاهی و نگرش ارتباط معنی داری یافت شد.

استنتاج: نتایج نشان داد که آگاهی و نگرش مادر بر رفتار شیردهی او اثر معناداری دارد. بنابراین احتمالاً می توان با افزایش آگاهی و نگرش مادران نسبت به فواید تغذیه با شیر مادر، رفتار شیردهی آنها را ارتقا داد.

واژه های کلیدی: تغذیه با شیر مادر، مدل بزنف

مقدمه

را در ۶ ماه نخست بعد از تولد و همراه با غذاهای کمکی تا پایان دو سالگی و بیش تر توصیه نموده است (۳). با وجود افزایش آگاهی مادران نسبت مزایای شیر مادر هنوز هم رفتارهای غلط شیردهی از سوی آنها مانند قطع زود هنگام شیردهی، صدمات جبران ناپذیری ایجاد می کند (۴).

تغذیه انحصاری با شیر مادر مهم ترین عامل سلامتی کودک بوده و بیشترین اثربخشی را در ارتقای سلامتی و پیشگیری از بیماریهای کودکان دارد. تغذیه کودک در دو سال اول نقش قابل توجهی در عملکرد جسمی، روحی و اجتماعی او در سالهای بعد زندگی ایفا می کند (۲، ۱). سازمان جهانی بهداشت، تغذیه با شیر مادر

E-mail: anaghibi1345@yahoo.com

مؤلف مسئول: ابوالحسن نقیبی - ساری: کیلومتر ۱۸ جاده فرح آباد، مجتمع دانشگاهی پیامبر اعظم، دانشکده بهداشت

۱. دانشجوی دکتری اپیدمیولوژی، گروه اپیدمیولوژی و آمار زیستی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۲. کارشناس بهداشت عمومی، مرکز بهداشت ساری، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

۳. استادیار، گروه بهداشت عمومی، مرکز تحقیقات علوم بهداشتی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۳/۲۱ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: ۱۳۹۹/۳/۲۴ تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۸/۱۰

مادر به عنوان محور خانواده مسئولیت انتخاب نوع رفتارهای بهداشتی در مورد تغذیه کودک را به عهده دارد و از طریق اصلاح رفتار مادران سلامت حال و آینده کودکان تضمین می‌شود (۵). مطالعات مختلفی در جهان و ایران در رابطه با تاثیر آموزش در شیردهی موفق انجام شده است که همگی به طور کلی گویای تاثیر مثبت آموزش بوده‌اند (۷،۶،۲). یکی از مدل‌های مورد استفاده جهت درک رفتار، مدل بزنف است. در این مدل نگرش نسبت به رفتار، نرم‌ها، هنجارها، قصد رفتار و قادرسازی موثر در انجام رفتار، مورد بررسی قرار می‌گیرند (۶). از آنجایی که الگوی تغذیه انحصاری با شیرمادر تابع شرایط اجتماعی و فرهنگی جوامع می‌باشد، لذا با توجه به اهمیت شیرمادر و نقش آن در جلوگیری از اختلال رشد کودکان و با عنایت به عدم پیشینه تحقیقی در شهر ساری و ضرورت بررسی آن، مطالعه حاضر با هدف بررسی وضعیت تغذیه با شیرمادر تا ۲ سالگی و عوامل موثر بر آن براساس سازه‌های مدل بزنف در شهر ساری انجام شد.

محتوای کل پرسشنامه ۰/۹۵ و نسبت روایی محتوای پرسشنامه ۰/۹۱ به دست آمد. پایایی پرسشنامه با آزمون آلفای کرونباخ با میزان ۰/۷۵ قابل قبول بود. برای سنجش آگاهی، عوامل قادرساز و رفتار، گزینه درست امتیاز یک و گزینه غلط امتیاز صفر داشت. امتیازات برای رفتار در سطوح (ضعیف، متوسط، خوب و خیلی خوب) دسته‌بندی شد. سنجش نگرش، نرم‌های انتزاعی و قصد براساس روش لیکرت با پاسخ‌های ۵ گزینه‌ای، شامل گزینه بسیار موافق، موافق، نه موافق و نه مخالف، مخالف و بسیار مخالف می‌باشد. پرسشنامه توسط پرسشگران با ذکر محرمانه بودن اطلاعات و کسب رضایت آگاهانه به صورت شفاهی از مادران تکمیل گردید. از آزمون کای اسکور و آنالیز واریانس برای مقایسه متغیرها استفاده شد. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS20 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها و بحث

میانگین سنی مادران $29/4 \pm 4/8$ سال و میانگین سن شیرخوران $9/5 \pm 5/9$ ماه به دست آمد. به ۳۱۷ نفر (۹۶/۶ درصد) از مادران در مورد نحوه صحیح شیردهی آموزش داده شده بود و ۲۹۶ نفر (۹۰/۲ درصد) از آن‌ها اظهار کردند که هم اتافی مادر و نوزاد پس از زایمان برای آن‌ها صورت گرفته بود. بیش‌ترین نوع شیردهی مربوط به تغذیه انحصاری با شیر مادر (۷۴/۴ درصد) بود. نتایج میزان آگاهی و نگرش مادران در جدول شماره ۱ و عوامل قادرساز در جدول شماره ۲ آمده است.

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی آگاهی و نگرش در مادران مورد

مطالعه سال ۱۳۹۶

تعداد (درصد)	سطوح متغیر (امتیاز)	
۱۲ (۳/۷)	خیلی ضعیف (۱-۰)	آگاهی
۱۳۷ (۴۱/۸)	ضعیف (۳-۲)	
۱۳۶ (۴۱/۵)	متوسط (۵-۴)	نگرش
۳۹ (۱۱/۹)	خوب (۷-۶)	
۲ (۰/۶)	خیلی خوب (۸-۱۰)	آگاهی
۲ (۰/۶)	خیلی ضعیف (۱۵-۰)	
۲۹ (۸/۸)	ضعیف (۳۰-۱۶)	نگرش
۲۴۶ (۷۵)	متوسط (۴۵-۳۱)	
۴۹ (۱۴/۱۹)	خوب (۵۵-۴۶)	آگاهی
	خیلی خوب (۸۰-۵۶)	

مواد و روش‌ها

مطالعه از نوع توصیفی-تحلیلی مقطعی و جامعه آماری شامل مادران دارای کودک کم‌تر از ۲ سال شهر ساری در سال ۱۳۹۶ بود. حجم نمونه با در نظر گرفتن سطح اطمینان ۹۵ درصد، توان ۸۰ درصد، میزان دقت ۰/۰۳ و در نظر گرفتن میزان آگاهی ۸۲ درصد در مطالعات مشابه (۸)، ۳۲۸ نفر برآورد گردید. نمونه‌ها از بین ۲۰ مرکز بهداشتی شهر ساری به صورت تصادفی ساده و برابر از هر مرکز انتخاب شدند.

ابزار تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته رفتار شیردهی بر اساس سازه‌های مدل بزنف بود. این پرسشنامه مشتمل بر ۱۹ سوال دموگرافیک مربوط به مادر و کودک، در حیطه‌های آگاهی، نگرش، هنجارهای انتزاعی، قصد، عوامل قادرساز و رفتار می‌باشد. برای روایی پرسشنامه با اعتبار محتوا، پرسشنامه به ۱۰ نفر از اساتید خبره در رشته‌های مرتبط داده شد و در نهایت شاخص روایی

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی عوامل قادرساز در مادران مورد

مطالعه سال ۱۳۹۶

عوامل قادر ساز	بلی (تعداد درصد)	تا حدودی (تعداد درصد)	خیر (تعداد درصد)
در دسترس بودن امکانات بهداشتی	۲۶۹ (۸۲)	۴۶ (۱۴)	۵ (۱/۵)
توانایی و مهارت های فردی	۲۳۰ (۷۰/۱)	۷۱ (۲۱/۶)	۲۰ (۶/۱)
آموزش توسط پرسنل بهداشتی	۲۶۵ (۸۰/۸)	۳۳ (۱۰/۱)	۲۰ (۶/۱)
سخت و وقت گیر بودن شیردهی	۶۱ (۱۸/۶)	۸۸ (۲۶/۸)	۱۷۰ (۵۱/۸)
اشتغال بیرون از خانه	۴۲ (۱۲/۸)	۴۳ (۱۳/۱)	۲۲۱ (۶۷/۴)

با استفاده از آزمون کای اسکوئر، بین داشتن و یا نداشتن رفتار درست شیردهی، با سطح آگاهی ($P=0/005$)، نگرش ($P=0/02$) و عوامل قادرساز ($P=0/02$) بر اساس مقیاس لیکرت ارتباط آماری معنی داری وجود داشت. میانگین نمره آگاهی ($7/11 \pm 6$) و نگرش ($57/4 \pm 8/5$) در گروه مادرانی که به صورت انحصاری از شیرمادر استفاده می کردند نسبت به گروهی که گاهی اوقات یا بیش تر وقت ها از شیرخشک استفاده می کردند، بیش تر بود. بر اساس آزمون ANOVA ارتباط بین میانگین نمره آگاهی با وضعیت شیردهی از نظر آماری معنی دار بود ($F=4/95$, $P=0/008$) اما میانگین نمره نگرش در این سه گروه معنی دار نبود ($F=1/5$, $P=0/22$). نتایج آزمون آنالیز واریانس یکطرفه نشان داد که بین میانگین نمره آگاهی و تحصیلات مادر ($P=0/005$)، بین میانگین نمره نگرش و تحصیلات مادر ($P=0/002$) و شغل مادر ($P=0/0001$) ارتباط آماری معنی دار وجود داشت. در این مطالعه ۵۳ درصد از مادران دارای آگاهی خوب و خیلی خوب و ۹۰ درصد از آن ها نگرش خوب و خیلی خوب نسبت به شیردهی داشتند. در مطالعه ای در اصفهان، ۸۲ درصد مادران دارای میزان آگاهی خوب و خیلی خوب و ۷۰/۲ درصد آن ها نگرش خوب و خیلی خوبی داشتند که این نتایج تا حدودی نزدیک به یافته های مطالعه حاضر می باشد (۸). در مطالعه ای در رشت، ۲۵/۶ درصد از مادران دارای آگاهی خوب و ۳۸/۱ درصد از آن ها نگرش مطلوبی داشتند (۹).

در مطالعه دیگر ۳۶ درصد مادران دارای آگاهی خوب و ۵۷ درصد آگاهی متوسط و ۶۸ درصد مادران نگرش مثبت داشتند (۱۰). این تفاوت در میزان آگاهی و

نگرش می تواند مربوط به پراکندگی جغرافیایی مطالعات و در نتیجه تاثیر باورهای فرهنگی و محلی و همچنین تفاوت در زمان انجام مطالعه و روش و ابزار گردآوری اطلاعات باشد.

در مطالعه حاضر بین آگاهی و نگرش با داشتن یا نداشتن رفتار درست شیردهی ارتباط آماری معنی داری وجود دارد. مطالعه دیگر نیز یافته های ما را تایید می کند که آگاهی مادر یکی از عوامل موثر در وضعیت شیردهی می باشد (۹). در مطالعه ای، ارتباط معنی داری بین شیردهی با آگاهی و نگرش مادر مشاهده شد (۲). در مطالعه ای دیگر اگرچه بالا بودن آگاهی در بهبود عملکرد مادران موثر است، اما ارتباط معنی داری بین نگرش و عملکرد بهتر شیردهی بیان نشد (۸). بر اساس مطالعه ای انجام مداخلات آموزشی برای افزایش آگاهی باعث ارتقای رفتار شیردهی مادران می گردد (۱۱). بنابراین این یافته ها حاکی از این می باشد که افزایش آگاهی و نگرش مادران در مورد فواید تغذیه انحصاری باعث بهبود عملکرد مادران در دوران شیردهی و تداوم آن می شود.

در مطالعه حاضر بین تحصیلات با میزان آگاهی و نگرش و شغل مادر نیز با نگرش آن ها ارتباط معنی دار وجود داشت. در یک مطالعه بین نگرش با تحصیلات مادر ارتباط معنی دار گزارش شده بود (۱۲). از عوامل قادرساز دارای الویت، در دسترس بودن امکانات بهداشتی و درمانی و آموزشی می باشند که نتایج آنالیز نیز نشان دهنده ارتباط آماری معنی داری بین عوامل قادرساز و رفتار درست شیردهی می باشد. در این مطالعه ۹۶/۶ درصد از مادران در مورد نحوه صحیح شیردهی آموزش دیده بودند. در پژوهشی، در ارتباط با سازه های عوامل قادرساز، پاسخ دهی مناسب کارکنان و رسانه های جمعی نسبت به سایر موارد بیش تر مورد استفاده قرار گرفته است (۸). همچنین یافته های این مطالعه حاکی از این بود که بین عوامل قادرساز و نوع تغذیه شیرخوار با وجود این که درصد قابل توجهی از مادران در کلاس های آموزشی در رابطه با شیردهی شرکت کرده بودند، ارتباط معنی دار

بر اساس یافته‌های این مطالعه، آگاهی و نگرش مادران می‌تواند تاثیر بسزایی بر رفتار شیردهی آنها داشته باشد، بنابراین می‌توان با افزایش آگاهی و بهبود نگرش مادران نسبت به شیردهی انحصاری بر نقش آموزش تاکید کرد.

وجود نداشت. در یک مطالعه (۹) پاسخ‌دهی مناسب کارکنان و رسانه‌های ارتباط جمعی دارای الویت بیش‌تری بودند. از محدودیت‌های این مطالعه، جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه به صورت خوداظهاری می‌باشد، ممکن است مادران به درستی و با صراحت به سوالات پاسخ نداده باشند.

References

- Hatami A, Talebi Toti Z. Pattern of breast feeding in infants. *Hayat* 2007; 13(2): 71-76 (Persian).
- Masoumi SZ, Ahmadi Sh, Parsa P, Roshanaei Gh, B B. Effects of counseling on adherence to exclusive breastfeeding in mothers of hospitalized late preterm infants in Fatemeh Hospital, Hamadan, Iran. *Scientific Journal of Hamedan Nursing & Midwifery Faculty* 2015; 23(3): 72-81 (Persian).
- Roig AO, Martínez MR, García JC, Hoyos SP, Navidad GL, Álvarez JCF, et al. Factors associated to breastfeeding cessation before 6 months. *Revista Latino-Americana de Enfermagem* 2010; 18(3): 373-380.
- Li J, Kendall G, Henderson S, Downie J, Landsborough L, Oddy W. Maternal psychosocial well-being in pregnancy and breastfeeding duration. *Acta Paediatrica* 2008; 97(2): 221-225.
- Fesharakinia A, Shrifzadeh G, Habibimud M. Evaluation of infants' complementary nutrition pattern and some of its associated factors in Birjand. *Journal of Birjand University of Medical Sciences* 2009; 16(3): 40-46 (Persian).
- Ahmadi S, Kazemi F, Masoumi SZ, Parsa P, Roshanaei G. Intervention based on BASNEF model increases exclusive breastfeeding in preterm infants in Iran: a randomized controlled trial. *Int Breastfeed J* 2016; 11(1): 30.
- Kim Y. Effects of a breast-feeding empowerment program on exclusive breast-feeding. *J Korean Acad Nurs* 2009; 39(2): 279-287.
- Charkazi A, Miraeiz SZ, Razzaghejad A, Shahnazi H, Hasanzadeh A, Badleh MT. Breastfeeding status during the first two years of infants' life and its risk factors based on BASNEF model structures in Isfahan. *Journal of Education and Health Promotion* 2013; 2: 10-15 (Persian).
- Rostamkhan S, Mokhtari Lakeh N, Asiri Sh KLE. Breastfeeding Up to Two Years of Age and Its' Associ-ated Factors Based on Behaviors, Attitudes, Subjective Norms, and Enabling Factors (BASNEF) Model. *J Holist Nurs Midwifery* 2020; 30(1): 9-16. (Persian).
- Ghaffari V, Vahidshahi K, Parviniejad N, Ghavanch zade T. Assessment of mothers' attitude toward exclusive breast feeding, Sari, 1386. *Journal of Jahrom University of Medical Sciences* 2009; 7(1 and 2): 53-61 (Persian).
- Kornides M, Kitsantas P. Evaluation of breastfeeding promotion, support, and knowledge of benefits on breastfeeding outcomes. *J Child Health Care* 2013; 17(3): 264-273.
- Alaei N, Faghihzadeh S. Relationship of Mother Factors with Mothers' Attitude about Breast Feeding. *Daneshvar Medicine* 2008; 15(74): 31-40 (Persian).